

KANDIDAT

1511

PRØVE

ME-416 1 Vitenskapsteori og kvalitativ metode

Emnekode	ME-416
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	24.11.2017 09:00
Sluttid	24.11.2017 14:00
Sensurfrist	15.12.2017 01:00
PDF opprettet	14.09.2018 11:57
Opprettet av	Digital Eksamen

☑ ME-416 Generell informasjon

Emnekode: ME-416

Emnenavn: Vitenskapsteori og kvalitativ metode

Dato: 24. November 2017

Varighet: Kl. 09:00-14:00

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Merknader:

Alle svarer på oppgave 1.

Deretter velger du **enten** oppgave 2 **eller** oppgave 3.

Besvarelsen på oppgave 2 eller 3 teller mest.

Merk at sitatet til oppgave 2 står på side tre.

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Velg et alternativ

Ja

Nei

Besvart.

1 ME-416, oppgave 1

Forklar **3** av de 5 følgende begrep:

- a) Ideografisk forskning
- b) Paradigme
- c) Å skygge dokumenter (fra Jacobsson)
- d) Naturlige data
- e) Tillit (forskningsetikk)
- f) avvikende tilfelle (engelsk: negative - eller deviant case)

Skriv ditt svar her...

A) Ideografisk forskning

Ideografisk forskning er et kjennetegn for kvalitativ forskning, og står i motsetning til nomotetisk forskning som er kjennetegnende innen kvantitativ forskning. Helt enkelt er ideografisk forskning der man ser på et tilfelle eller en setting for å si noe om dette ene fenomenet. Det kan tydeliggjøres gjennom sin forskjell til det nomotetiske der man ønsker å se på en eller flere tilfeller for å kunne generalisere til noe større. Ideografisk forskning er altså beskrivende for kvalitativ forskning der man ønsker å si noe om det sosiale, som ikke alltid er like generaliserbart til andre settinger og tilfeller. Det er ikke en søken etter det lovmessige (slik som i nomotetisk forskning), men heller en søken etter det mest sannsynlige og best forklarende.

Ideografisk forskning settes ofte i sammenheng med induktiv metode. Induktiv metode innebærer at man ikke ser noe som en sannhet, men heller at det er den beste forklaringen til det motsatte er bevist. Dette leder til Karl Popper, og hans løsning på induksjonsproblemet. Det eksemplifiseres ofte med sorte svaner. I lang tid hadde man kun empiriske beviser for hvite svaner, man hadde kun sett hvite svaner, og antok dermed at alle svaner er hvite. Men, gjennom oppdagelsen av Australia fant man plutselig også sorte svaner. Dermed måtte

hypotesen om at alle svaner er hvite forkastes. I stedet for å *lage* hypoteser som bygges opp av hypotese 1 + hypotese 2 = sant, dermed må det være slik, skal man i stedet hele tiden *teste* sine hypoteser og forsøke å avvise dem med potensielt motstridende hypoteser jamfør Poppers falsifiseringsprinsipp. En slik metode kan være inkluderingen av avvikende tilfeller, som gjennomgås lenger ned.

B) Paradigme

Et paradigme kan forstås som et ledende tankesett innenfor en periode. Dette er i tråd med Gubrium's definisjon av paradigmer som tankesett ledende for handling. Paradigmene blir da tolkningsrammer som legger føringer for forskerens perspektiv, herunder hvilke spørsmål forskeren skal stille og hvilke tolkninger som skal være gjeldende. Noe overforenklet kan det sies å være et nett av ontologiske, epistemologiske og metodologiske spesifikasjoner (Ryen). Det er en jungel av begreper og kategoriseringer for de ulike paradigmene, med ulike navn og forklaringer, men som stort sett innebærer mye av det samme. I denne besvarelsen kommer jeg til å ta for meg Gubrium og Holsteins forståelse av paradigmene de har identifisert i samtiden.

Gubrium og Holstein så på metodespråket for å sette de ulike forskningsretningene innen kvalitativ forskning inn i ulike kategorier. Hensikten med dette er å bedre forstå hvordan verden forstås innen de ulike retningene, og hvilke grep man kan ta for å få tak i denne virkeligheten - mye kan nemlig sies ut ifra hvilket begrep man velger om sine respondenter, subjekter eller medlemmer. Gubrium og Holstein deler samtidens forskningsretninger inn i fire paradigmer; naturalismen, etnometodologien, emosjonalismen og post-modernismen. Jeg skal nå ta for meg de fire identifiserte paradigmene.

Naturalismen: Naturalismen er den tradisjonelle forskningsretningen, og er fremdeles den mest utbredte innen kvalitativ forskning. Sannhet forstås her som noe man kan få tak i - det er altså en virkelighet eller en sann versjon som forskeren må forsøke å gripe fatt i gjennom respondenten. Sannheten forstås her å ligge i respondenten, eller i det minste én sann versjon. Det er derfor Gubrium og Holstein beskriver naturalismens epistemologi som "en skute lastet med svar". Svarene ligger i den man eksempelvis intervjuer, og det er opp til forskeren å gjennom god metodologi å fange disse. Teknikker og metoder for å sikre og teste forsøkets validitet og reliabilitet står i dette paradigmet sterkt, som eksempelvis medlemsvalidering og triangulering.

Etnometodologien: Etnometodologien står i kontrast til naturalismens ontologiske forståelse ved å forstå verden som noe som skapes i samhandling mellom medlemmene, men forstår dette fremdeles som å være noe med et svar det er mulig å gripe. Man kan gripe denne virkeligheten gjennom "sosiale fakta", og gjennom å eksempelvis observere medlemmene i deres hverdagsliv for å søke å forstå hvordan disse sosiale fakta i en setting skapes. Det er innen etnometodologien viktig med naturlige data. Det kan eksemplifiseres slik: om forskeren hadde kræsjet på vei til observasjonsstudiet ville dataene fremdeles ha skjedd. Det er altså verdsatt med innsamling av data med lav grad av innblanding fra forskeren (low-interference-descriptors).

Emosjonalismen: Emosjonalismen er en reaksjon på de to forhenværende paradigmene, og mener subjektets indre har blitt oversett i forskningen. Fokuset rettes her mot forskeren og subjektet, hvor det legges på vekt på subjektivitet og følelser. Gubrium og Holstein beskriver derfor emosjonalismens epistemologi som "en skute lastet med følelser". Metodologisk vil her introspeksjon og fordypning være muligheter for å gripe det subjektive og det indre. Fordypning (immersion) knyttes gjerne til etnografien, og forfektes blant andre av Emerson, som så det som en metode å få dypere innsikt i subjektens hverdagsliv og hvordan sosiale og kulturelle aktiviteter kan oppfattes som meningsbærende.

Post-modernismen: Post-modernismen vokste frem på 80-tallet, og er sterkt kritisk til troen på at det er mulig å komme frem til én sannhet eller én riktig versjon. Det ontologiske blir her i motsetning sett på som forskerens konstruksjon, og forskerens forståelseshorisont kan ikke unnlates i forståelsen av forholdet mellom det som undersøkes og den som undersøker. Epistemologisk blir det dermed viktig med refleksivitet, og konstant skepsis blir trukket frem som avgjørende for god forskning. Metodologisk benyttes det i post-modernismen i stor grad dekonstruksjon av tekst, og har et fokus på hvordan sosiale praksiser konstrueres og reproduseres.

F) Avvikende tilfelle

Innen all vitenskap er det viktig å ha noen former for metode som kan sikre troverdigheten til forskningen. I skillet mellom kvantitativ og kvalitativ forskning har det imidlertid vært noen ulikheter som gjør at denne "testingen" ikke er like fruktbar innefor kvalitativ som ved kvantitativ. Kvalitativ forskning har blitt kritisert for å ikke inkludere avvikende eller negative tilfeller, som enkelt forklart er data som ikke passer inn i de temaene man studerer. Dette har spesielt blitt kritisert fra positivistiske retninger å svekke tilliten til resultatene.

Å inkludere avvikende og negative tilfeller i forskningen er en måte å teste forskningens validitet, og viktigheten av det blir godt forklart av Seale, som mener at negative data er viktig for å opprettholde skepsis og et kritisk blikk på arbeidet, og bør inngå i all god forskning. Becker forfekter heller nytteverdien av avvikende tilfeller,

som er en noe mindre robust enn negative tilfeller. Forskjellen på de to er at negative konnoterer noe som motbeviser, mens avvikende betyr heller at det ikke passer inn. Dette reflekteres også noe i Silverman som sier at avvikende/negative tilfeller bare er negative eller avvikende innenfor den kategorien man setter det inn i, det er ikke noe fastsatt. Om man undersøker et annet tema eller modifierer sin forskning kan avvikende tilfeller ende med å ikke være avvikende.

Perakyla setter opp tre ulike måter avvikende tilfeller kan inkluderes i forskningen:

- avvikende tilfelle støtter resultatene
- avvikende tilfelle kan bidra til å modifisere funnene
- avvikende tilfelle er et unntak

Samtlige nevnt over forfekter nytteverdien av å inkludere avvikende eller negative data i forskning da det vil bidra til å støtte opp under tilliten til forskningen. Dette leder tilbake til Poppers falsifiseringsprinsipp, der man skal søke å avvise sine teorier. Om de består testene på motbevisning står forskningen bare sterkere tilbake. Det må understrekes at det ikke skal oppfattes slik at om det ikke blir motbevist så er det dermed sant, men heller en sterkere teori.

Besvart.

2 ME-416, velg oppgave 2 eller 3

Enten:

Oppgave 2

Vår epistemologiske posisjon i vitenskapsteorien avgjør hvordan vi analyserer våre data.

- Gjør rede for hovedkennetegn ved et par ulike måter å analysere kvalitative intervjudata på. Bruk sitatet som du finner på neste side fra en pensumartikkel for å illustrere (noen av) argumentene dine.
- Drøft deretter kritikken (styrken og svakheten) ved hver av dem.

Eller:

Oppgave 3

Prior, Jacobsson og Østbye m.fl. skriver alle om dokumenter. Gjør rede for dokumentanalyse og drøft alternative tilnærminger. Gi eksempler.

Skriv ditt svar her...

Oppgave 3: Dokumentanalyse

Innledning

Helt siden antikken har språket og ordenes viktige betydning i samfunnet vært belyst, spesielt gjennom retorikkens overbevisningskunst. I dagens samfunn er vi hele tiden omringet av dokumenter og tekster, enten det er reklameplakater, aviser, pamfletter, informasjonsbrysjer eller skilter og beskjeder. Dokumenter er rundt oss, enten vi går nedover gaten, sitter på cafe eller på bussen, på arbeidsplassen og i vårt eget hjem. I skrivekyndige kulturer har dermed dokumenter blitt en viktig del av hverdagen, og noe vi konstant forholder oss til. Prior og Jacobsson kritiserer kvalitativ forskning for å i lengre tid og i alt for stor grad å ha oversett hvilken betydning dokumenter har for sosiale praksiser i ulike samfunn og settinger. Tradisjonelt har dokumenter blitt forstått som noe dødt og fastsatt, objekter kun til bruk for mennesket uten større implikasjoner for det sosiale. De forfekter viktigheten av å heller forstå dokumenter som livlige agenter, som har påvirkningskraft på interaksjon og samhandling mellom mennesker. Perspektivet på dokumenter som livlige aktører som analysen av tekst i et nytt lys, og inkorporerer en hel rekke andre måter å se dokumenter på, som skal være utgangspunktet for denne besvarelsen.

Kontekstens betydning for teksten

Dokumenter har tradisjonelt blitt analysert kun gjennom det skrevne ord, som en separat tekst, uten inkludering av den kontekst teksten er plassert innenfor. Dette positivistiske synet har i nyere tid blitt kritisert, kanskje spesielt gjennom fremveksten av konstruktivismen. Innen konstruktivismen forstås virkelighet som "sosialt konstruert", der spesielt språkets betydning har spilt en sentral rolle. Gjennom semiologien og semiotikken så man på ordenes arbitrære struktur, med ulike konnotasjoner og denotasjoner. Meningen er med andre ord ikke fastsatt, og noe som kan gripes gjennom studier av ordet i seg selv. Også fremveksten av diskursive analyser av tekster og dokumenter har bidratt til å fremheve kontekstens viktighet for teksten. Språk er makt, som sagt av Rolf Mikkjel Blakar, og hva vi ytrer, så vel som hvordan, når og hvor vi ytrer det er ikke uten betydning. Østbye m.fl. ser særlig på dokumenter i mediene, og hvordan teknologiske og kulturelle endringer påvirker

dokumenter. Han forfekter viktigheten av tekstens kontekst for hvordan et dokument oppfattes, og deler det inn i tre deler: Nær kontekst, den videre kontekst og den intertekstuelle kontekst. Med *den nære kontekst* forstås den umiddelbare kontekst - hvor teksten er plassert. I en avis vil dette være hvor artikkelen er plassert i avisen, hvilke bilder og reklamer som omringer den. Også hele avisen inkluderes i dette begrepet, der eksempelvis lederartikkelen på side 1, vil ha en betydning for saken på side 5. *Den videre kontekst* er den sosiale og kulturelle kontekst, der man ser teksten i forhold til sosiokulturelle forhold som eksempelvis teknologi og tidsepoke. *Den intertekstuelle kontekst* innebærer hvordan teksten hele tiden bygger på allerede konstruert kunnskap og tekster, og kan trekke på eksempelvis sjangerbetydning eller ironi uten at dette må forklares eksplisitt for mottakerene. Om man leser ett kåseri skjønner man raskt på bakgrunn av oppbygning og struktur at man skal oppfatte det som står annerledes enn man ville gjort eksempelvis om man leste en gravejournalistisk artikkel. Jacobsson har en litt annen forklaring av kontekstens betydning for teksten, der man kan enten a) studere dokumenter for å belyse setting eller b) studere setting for å belyse dokumenter, og har satt opp fem punkter for dokumentanalyse som belyser dette som jeg skal komme tilbake til. Forholdet mellom tekst og kontekst skal ikke forstås som fastsatt, men som flytende og overlappende.

Dokumentanalyse - ulike innganger til dokumenter

Lindsay Prior tilbyr en firedelt måte å få inngang til ulike sider av dokumenter. Dette har hun skjematisk inndelt i fire celler, som bygger på en forståelse av dokumenter som både tema og ressurser for både innhold så vel som for dokumentenes bruk og funksjon i det sosiale. Valg av inngang må baseres på hva det er man ønsker å belyse, hvilken problemstilling man har for undersøkelsen. Det er ikke nødvendigvis slik at en inngang er bedre enn noen annen uansett situasjon, men vil opplyse om helt ulike deler av dokumentet.

<i>Dokumentanalyse</i>	<u>Ressurs</u>	<u>Tema</u>
Innhold	Dokumenter som innhold (Celle 1)	Dokumenter som tema (Celle 2)
Bruk/ funksjon	Dokumenter i felten (Celle 3)	Dokumenter i handling (Celle 4)

Dokumentanalyser basert på innhold (celle 1 & 2)

1. Dokumenter som innhold

Å analysere dokumenter som en ressurs for å studere innhold (Celle 1) er den mest tradisjonelle analysen av dokumenter. En slik analyse vil være sammenlignbar med den tradisjonelle tekstanalysen. Den trekker på et naturalistisk perspektiv på tekster, der det er det skriftlige ord som analyseres. Dette betyr imidlertid ikke at konteksten er utelukket fra bildet, men heller at man ser innholdet i teksten som ressurs for å si noe om det sosiale er i fokus. Helt enkelt kan en slik inngang beskrives med at man stiller seg "hva-spørsmål" til teksten. Hva er det som blir skrevet, hva er det vi fortelles?

Ikke overraskende begynner en slik analyse med lesing av dokumentet, der man studerer bl.a. ordbruk og oppbygning for å undersøke innholdet i teksten. Det er en rekke metoder for hvordan en slik tekst kan analyseres. Valget av slik metode vil ha betydning for hvilke spørsmål forskeren stiller seg i forhold til teksten og hvilken forståelse man sitter igjen med etter analysen. Slike metoder kan eksempelvis være retorisk analyse, narrativ analyse eller framing-analyse. De ulike metodene vil ha ulike fremgangsmåter. En retorisk analyse vil fokusere på strategier for overbevisning, gjerne gjennom bruken av troper og figurer, og hvordan teksten appellerer til leseren. En narrativ analyse vil isteden studere hvordan ulike fortellinger skapes i dokumentet. En framing-analyse vil se på hvordan eksempelvis økonomiske eller sosiale problemstillinger fremstilles, og hvordan dette får betydning for hvordan problemet oppfattes.

Kritikken mot en slik inngang til dokumenter er at man tillegger det skrevne ord for mye "sannhet" i positivistisk forstand. Dette er kanskje spesielt gjeldene i situasjoner der man ikke nødvendigvis vet hvem f.eks avsenderen er. Et eksempel på dette kan være offentlige dokumenter, som ikke har noen opplyst avsender. Da kan det være vanskelig å si noe om den subjektive mening bak det som er skrevet, og fokuset legges dermed på det skrevne ord. Det betyr ikke at man ikke kan analysere tekstens situasjon, slik tekstens kontekst forstås gjennom Østbye m.fl.

2. Dokumenter som tema

Om man ser på dokumenter som tema bygger man videre på forståelsen fra dokumenter som innhold som i celle 1, men tar det et steg videre. Her analyseres dokumentene med den hensikt å forstå hvorfor noe er skrevet slik det er gjort. Dette kan trekkes tilbake til Foucaults arkeologiske forståelse av dokumenter, der han forfektet fruktbarheten av å studere hvordan noe skrevet tilbake til det historiske og sosiale, og belyse språkets konstruerende og reproduserende kraft. Ved å gå tilbake i dokumenter, og undersøke valg av ord og se på hvorfor noe er skrevet akkurat slik det er gjort, kan man se tendenser i samfunnet. Språket har i følge Foucault en konserverende makt, ved at det endrer seg saktere enn samfunnet, og man må derfor gå tilbake i språket for å undersøke en dypere mening og få en bedre forståelse av dokumentet.

Foucault er grunnleggeren av den diskursive analysen. En diskurs defineres av Jørgensen og Philips som en måte å tenke om og forstå (et utsnitt) av verden på. Dette kan man undersøke om man ser på dokumenter som tema. Man ønsker å studere noe mikro, for å kunne se tendenser i makro, og på den måten kunne si noe om

den sosiale praksis. Det finnes en rekke måter å studere diskurser på, blant annet diskursteori og diskurspsykologi. Den i dag kanskje mest anerkjente metoden innenfor dette er den kritiske diskursanalysen som baseres på Fairclough. Han skilte mellom en teksts tekstuelle, diskursive og sosiale dimensjon, og hadde som sitt prosjekt å avdekke maktforhold i samfunnet gjennom studien av tematikker i språket, og tilbyr en verktøykasse for å undersøke dette. Funnene vil da igjen kategoriseres, for å så analyseres. Et eksempel på dette kan være om man studerer en debatt om klimaendringene. Om man velger å si "global oppvarming" eller "klimaendring" er ikke uten betydning, men trekker linjer tilbake til en mening og vil ha ulike konnotasjoner, som kan bidra til å avdekke ulikeheter mellom oppfatninger om et tema. En kompatibel inngang vil være gjennom Martin Engebretsens videreutvikling av Hallidays tre metafunksjoner, som også Fairclough bygger mye av arbeidet sitt på. Valget av en slik inngang vil igjen måtte baseres på hva man studerer og ønsker å finne svar på. En kritikk mot Fairclough er imidlertid det snevre tekstbegrepet, som ikke omfavner eksempelvis bilder, nettsider og andre visuelle ressurser, og at i det i dagens dokumenter også er viktig å undersøke eksempelvis betydningen av plattform.

Dokumenter som bruk og funksjon (Celle 3 & 4)

De to tidligere nevnte inngangene til dokumentanalyse ser på innholdet i dokumenter på noe ulik måte. Priors to siste kategoriseringer innebefatter imidlertid dokumentenes bruk og funksjon i det sosiale, og setter søkelyset på en helt annen side av dokumentene. Hensikten er her å undersøke hvordan dokumenter kan direkte påvirke sosiale relasjoner, ikke som objekter, men som livlige aktører som ikke bare brukes av mennesker, men som også påvirker hvordan mennesker handler og samtaler.

Prior deler dette inn i hvordan dokumenter brukes i felten og hvordan dokumenter brukes i handling - eller "in situ" og "in practice". Det førstnevnte (celle 3) refererer til hvordan dokumenter kan brukes til å manipulere eller opplyse, hvordan vi kan bruke dokumenter som en del av vår interaksjon med andre og brukes i samtaler og hvordan det tilbake kan legge føringer på hvordan vi interakterer og samtaler. Dokumenter gjør med andre ord noe med den sosiale relasjonen mellom mennesker. Om dokumenter i handling (celle 4) menes hvordan dokumenter kan påvirke våre handlinger, som eksempelvis gjennom "speech-act-theory" der dersom man sier noe, vil det også kunne videreføres til en handling. Som om hvis man sier at man lover noe, som legger det føringer for hvordan man skal handle i ettertid. Prior har utdypende forklaringer på begge cellene, og som kan diskuteres lenge i seg selv. Jeg kommer imidlertid til å gå videre til Jacobssons videreføring av disse to cellene som omhandler dokumenter som bruk og funksjon. Jacobsson tar utgangspunkt i Priors forståelse av dokumenter som livlige aktører som kan påvirke sosial samhandling, og deler inngangen inn til en analyse av dokumenters bruk og funksjon videre inn i fem kategorier: 1) dokumenter som objekter, 2) dokumenter som produksjon, 3) dokumenter som samtale, 4) dokumenter som interaksjon, og 5) å skygge dokumentene.

1. Dokumenter som objekter

Jacobsson forfekter fruktbarheten av å ta i bruk visuelle midler for å studere dokumenter som objekter. Når vi observerer dokumenter i det dagligdagse kan det være vanskelig å gripe hvilken betydning de faktisk har, og hvordan de kan være aktører i seg selv. Dersom man tar et bilde av dokumenter i en situasjon kan man imidlertid objektivisere dem, og studere deres funksjon.

Det er ikke uten betydning hvordan dokumenter brukes av mennesker. Om man hadde tatt et bilde av pulten min mens jeg studerte til denne eksamenen kunne det kanskje sett ut som et fullkomment kaos, med ark strødd utover alt. Det sier imidlertid noe, for pulten min så ikke lik ut ved inngangen til dette semesteret. Ved å se på hvordan dokumentene ligger i kaos (eller som jeg heller vil kalle det: strukturert rot) kan fortelle forskeren noe om den sosiale settingen rundt. Og på jobben, en post-it lapp på dataskjermen betyr at det er noe jeg må huske å gjøre. Eller når sjefen legger et dokument på pulten din; du vil handle ganske annerledes om dette dokumentet er lagt rett foran deg på tastaturet eller om det er lagt pent på siden. Den første sier "gjør dette nå!" mens den andre sier "dette kan du godt vente litt med å ta for deg". Slik kan dokumentenes plassering faktisk også tale til oss som objekter. Og som Jacobsson anbefaler: det er lettere å studere om man tar et visuelt bilde av det.

2. Dokumenter som produksjon

For å analysere dokumenter kan det også være fruktbart å analysere dokumentenes produksjon. Hvordan et dokument er produsert vil være avhengig av setting, og kan fortelle noe om de normene som ligger til grunn for praksis i denne settingen. Dette kan eksemplifiseres gjennom dokumenter produsert i universitetssammenheng og arbeidssammenheng, og forskjeller mellom disse.

På en arbeidsplass kan et dokument gå gjennom flere ledd før det faktisk står ferdigstilt. Jeg jobbet tidligere i et konsulentbyrå, og der var det kotyme at jeg, når jeg anså meg som ferdig med et dokument, sendte det til en kollega for korrekturlesning. Etter et par endringer fikk jeg dokumentet tilbake, som da var rettet for eventuelle skrivefeil og det var også noen ganger gjort språklige endringer i setningsstrukturen og lignende. På større prosjekter fikk dette også tillagt et ekstra ledd: etter korrekturlesning ble det sendt videre til en av seniørene, som sendte det tilbake med godkjenning - ofte var det også deres navn som faktisk stod på det endelige dokumentet som ble sendt ut. Ikke mitt, som var den faktiske skribenten. I universitetssammenheng ville korrekturlesning også vært helt vanlig, men å sende ut dokumenter i en annens navn enn den faktiske produsenten ville vært utenkelig.

I tillegg kan dokumenter ofte produseres med deler basert på en "kunnskapsdatabase". Når jeg skrev pitcher på offentlige anbud var det ofte at jeg gjenbrakte enten egne eller kollegers formuleringer og beskrivelser - nærmest rett-av copy-paste opplegg. Og dette var her helt greit, faktisk foretrukket på grunn av tidsbesparelse

og økonomiske hensyn. I universitetssammenheng ville dette også vært utenkelig. Direkte avskrivning av seg selv eller andre er ansett som plagiat, og ikke akseptabelt i det hele tatt.

Slik kan dokumenters produksjon bidra til å belyse den settingen dokumentet befinner seg innen, og kan gjøres gjennom observasjon av hvordan dette foregår - både etter etnografisk standard og over mail-kommunikasjon og lignende. Dette kan imidlertid være noe vanskelig å følge, da det er vanskelig for forskeren uten å direkte være til stede å vite hvor deler av tekster kommer fra eller hvem som har vært med på å redigere dokumentet uten å få tilfelle til å observere produksjonen og bli med på følget mens dokumentet sendes rundt.

3. Dokumenter i samtale

Jacobsson viser også hvordan dokumenter kan påvirke hvordan vi mennesker snakker sammen. Vi kan bruke dokumentene når vi snakker sammen, til å skjule oss selv og til og med nærmest legge skylden over på dokumentet. Dette kan man foreksempel se i sosialt ubehagelige situasjoner, som når en lege må gi en pasient dårlige nyheter. Man kan si "ja, det står her at" eller "ifølge disse analysene", da blir det plutselig ikke legen som er hovedkilden til de dårlige nyhetene, men faktisk dokumentet. Slik kan vi gjemme oss bak et dokument i samtalen. Et annet eksempel kan være i intervjusammenheng. Hvordan dokumentet er utformet vil påvirke samtalen og den sosiale relasjonen mellom forsker og respondent. Det vil for eksempel være stor forskjell på samtalen om intervjuguiden er strukturert eller bare semi-strukturert. Om man bruker en semi-strukturert intervjuguide vil man følge dokumentet mer løssluppent, og heller bruke det til å passe på at man kommer innom spesifikke tema. Respondenten får mulighet til å svare utbroderende, og dette vil påvirke den sosiale relasjonen i samtalen. Dersom skjemaet som brukes er strukturert, basert på ja/nei-spørsmål vil samtalen antageligvis gå ganske annerledes. Kanskje vil respondente starte utbroderende og fortellende, slik som er vanlig i samtaler uten dokumenter. Ettersom intervjuet pågår vil man gjerne bli trøtt og lei, og bare svare helt enkelt ja eller nei på de spørsmålene som stilles.

For å undersøke hvordan dokumenter brukes i samtale vil det være nødvendig med både lyd- og bildeopptak av et slikt intervju som beskrives over. Da kan man se utviklingen av samtalen, hvordan dokumentet er med på å definere den sosiale relasjonen mellom forsker og respondent. Det kan også være nyttig i forhold til å se hvilke svar man får, og hvordan dokumentet kan påvirke dataene og funnene i eksempelvis et intervju.

4. Dokumenter i handling

I følge Jacobsson kan dokumenter også påvirke vår handling. De kan brukes av oss til å handle, så vel som de kan påvirke oss i hvordan vi handler. Et eksempel på dette kan være sjekklisten piloter bruker når de skal starte en flyvning. Denne sjekklisten, hvor det står hva som skal sjekkes og gjøres før "take-off", vil påvirke hvordan pilotene handler. Piloten vil kanskje ha en rolle, co-piloten vil kanskje ha en annen. Hvem som gjør hvilke oppgaver eller hvilken rekkefølge det gjøres i har kanskje egentlig ikke så mye å si, men fordi man har den sjekklisten vil det påvirke hvordan piloten og co-piloten handler, de vil sannsynligvis følge den sjekklisten fra A til B og så C, uten å gå frem og tilbake eller bytte oppgaver seg i mellom. På den måten kan dokumentene faktisk strukturere våre handlinger. Jeg har til en viss grad også opplevd dette med meg selv og handlelister. Når jeg har skrevet en handleliste følger jeg den nedover. Har jeg bare skrevet matvarene helt tilfeldig på listen ender jeg opp med å gå frem og tilbake i butikken og hente varer ut i fra hvordan de står skrevet på listen. Det er litt merkelig at jeg ikke bare sammenfatter hele listen mens jeg står ved grønnsakene og tar med alt. Men det kan vise noe om hvordan dokumentet faktisk påvirker vår handling. Jeg har forøvrig endret måten jeg nå skriver handlelister på, slik at jeg setter alle grønnsakene sammen, og så meieriproduktene, slik at jeg slipper å gå frem og tilbake, frem og tilbake, og hente nye ting fra samme sted. Dette er noe jeg tror mange kan kjenne seg igjen i. Det kunne vært en festlig studie å se på ulik utforming av handlelister, for å se på overvåkningskameraet i ettertid hvordan det har påvirket mønstrene i handlerutinen.

5. Å skygge dokumentene

Den siste veien å analysere dokumenter på er ifølge Jacobsson å skygge dokumentene. Dette er en ganske etnografisk tilnærming til dokumentene, og kan sammenlignes med feltarbeid og observasjon der man følger mennesker i deres dagligliv for å få en dypere forståelse. Det samme kan gjøres med dokumenter. Et eksempel Jacobsson tar for seg, som jeg synes belyser dette svært godt er følgingen av dokumenter på en alarmsentral, eksempelvis politistasjonen.

De aller fleste av oss har hørt: "911, whats your emergency?". Å følge dokumentene i denne settingen kan være svært interessant. Først vil mottakeren av telefonsamtalen lytte til hva innringeren sier, for så å skrive ned et forkortet dokument av det som blir sagt. Mye vil her utelukkes, og audiovisuelle opptak vil være nødvendig for å se hva som faktisk blir sagt og hva som skrives ned. Det som blir skrevet ned vil så sendes videre til en kommandosentral, som igjen sender dette ut til en ledig politibil. Her vil det antakeligvis også skje endring i dokumentet når det igjen går over fra tekst til audio. Å se denne utviklingen, og skygge dokumentet hele veien, vil vise hvordan endringer oppstår i kommunikasjonen. Slike endringer kan faktisk svært viktige å vite om, eksempelvis om det blir en rettsak senere. Nettopp derfor blir innringninger til politi teipet, fordi det skjer endringer når det skrives ned, som kan ha stor betydning. Settingen vil derfor også ha stor betydning for dokumentet.

Avslutning

Jeg har med dette forsøkt å vise en rekke innganger til hvordan man kan analysere dokumenter, og hvordan

dokumenter ikke bare har kvaliteter som tekstlig innhold, men også som bruk og funksjon i det sosiale. Med dette kan man se hvordan tekster kan oppfattes som gjennom et tradisjonelt naturalistisk perspektiv "døde objekter", men også som livlige agenter som bidrar til å konstruere det sosiale, så vel som det blir konstruert av det tilbake. Valget av inngang må gjøres på bakgrunn av hva man ønsker å studere, og det ene valget kan være vel så godt som det andre. Mitt viktigste poeng er her at man skal forstå dokumentanalyse som noe mer, ikke bare innenfor det tradisjonelle perspektivet, og være bevisst på hvordan dokumenter tar del i det sosiale liv. Dette strider delvis med en positivistisk forskningsretning, men det er kanskje nettopp derfor det er viktig å være bevisst at inngangene og mulighetene er mange. I noen av inngangene kan naturalistisk metodologi være et bedre valg enn den emosjonalistiske, og visa versa. Valget av dokumentanalyse kan dermed bidra til å belyse enten dokumentenes betydning for setting eller settingens betydning av dokumenter, og viser hvordan tekstens kontekst ofte er helt essensiell i en dokumentanalyse. Det som er et viktig poeng å ta med seg videre fra perspektivet på dokumentanalyse fra Prior og Jacobsson er at dokumenter verken står uten kontekst eller valg for forskeren, og man må ta metodiske valg for å gripe dokumenter som enten ressurs og tema og for å studere deres innhold eller bruk og funksjon.

Besvart.

i ME-416, tekst til oppgave 2

Her er et sitat fra pensumartikkelen Ryen, A. (2008) "Trust in Cross-Cultural Research. The Puzzle of Epistemology, Research Ethics and Context", *Qualitative Social Work*, Vol.7(4):448-465:

Extract 1

03 Mahid: (laughing) Just wanted to tell you that I am going to [1st country] tomorrow, and then to [2nd country].

04 Anne: without me? What a pity!

05 Mahid: without you. George is there, and I need to talk to him.

I will call you from [3rd country]. You have

06 my number in [1st country]

...

Extract 2

12 Anne: When are you leaving tomorrow?

13 Mahid: Don't know yet.

14 Anne: You are leaving tomorrow and you don't know?

15 Mahid: I am picking up the ticket tomorrow morning.

16 Anne: ((laughing))

After 5 minutes:

Extract 3

34 A : When are you leaving tomorrow?

35 M : Oh, I am tired. My leg is bad, my head is hurting and I am exhausted. I think I will just stay here.

36 A : Wise. Don't exhaust yourself.

37 M : No, I am tired.

Next morning on my way to a board meeting downtown, I call Mahid

Extract 4:

...

44. A: What are you doing?

45 M: Oh, I am sitting back home trying to sort out some bills.

